

REKABET POSTASI

Sayı: 21 Tarih: Mayıs 2009

Rekabet Postası, rekabet ve rekabetçilik konularında kamuoyunda farkındalık yaratma amacıyla REF tarafından hazırlanan süreli bir yayındır.

Editörler: Funda Kalemci, Selçuk Karaata
Adres: Sabancı Üniversitesi, Orhanlı, Tuzla 34956 İstanbul
Tel: (216) 483 97 10
Faks: (216) 483 97 15
E-posta: ref@sabanciuniv.edu
URL: www.ref.sabanciuniv.edu
Tasarım : Ayşegül Boz

Dünyadan

Avrupa İşletmeler Ağı (AİA) Nedir?

Avrupa İşletmeler Ağı, Avrupa Birliği'nin 27 üye ülkesi, Türkiye, Hırvatistan, Makedonya ve Norveç, İzlanda, İsrail, İsviçre, Şili, Mısır, Rusya, ABD, Suriye, Karadağ ve Ermenistan'da olmak üzere toplam 41 ülkede, 4000'e yakın deneyimli uzmanıyla KOBİ'lere hizmet veriyor. Türkiye'nin 7 bölgesinde sanayi ve ticaret odaları, KOSGEB ve üniversitelerin işbirliği ile kurulan Avrupa İşletmeler Ağı Merkezleri KOBİ'leri AB mevzuatı, politikaları, standartları ve ticari işbirliği olanakları konusunda bilgilendirmenin yanı sıra KOBİ'lere yeni teknolojiler ve teknoloji transferi alanında da destek sağlayacak. Yazının tamamına ulaşmak için tıklayınız...

Memleketten Haberler

Tasarım Yapmalı!

Bu yazıda, 28 Nisan 2009'da Rekabet Forumu ve İTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü ortak girişimleri ile düzenlenen "Tasarımla Değer Yaratmak" etkinliğinin ardından REF Direktörü Dilek Çetindamar'ın izlenimlerini bulabilirsiniz. Yazının tamamına ulaşmak için tıklayınız...

KOBİler ve Sektörler

İşletmelerin sektörel dağılımının dışında, istihdam kapasitesi açısından imalat sektörünün Türkiye'de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İmalat sektörünün istihdam içinde %40 oranında pay aldığı görülmektedir. Aynı kriter dikkate alındığında ticaret sektörü işletme sayısında en büyük paya sahipken, istihdamda %25 seviyesinde pay almaktadır. Selçuk Karaata'nın kaleme aldığı yazının tamamına ulaşmak için tıklayınız...

Yazı Dizisi

Bilimsel Çalışmaların Teknolojiye Katkıları 5

Farklı alanlardaki bilimsel, akademik çalışmaların teknoloji uygulamalarına ve teknolojinin gelişimine yaptığı katkıların incelendiği yazı dizimize, Sabancı Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Levent Öztürk'ün kaleme aldığı "Bilimsel Çalışmaların Tarım Teknolojilerine Katkıları" başlıklı yazıyla devam ediyoruz. Yazının tamamına ulaşmak için tıklayınız...

Bunları Biliyor muydunuz?

Bunları Biliyor muydunuz? bölümünde REF yayınlarından örnekler sunmaya devam ediyoruz. Bu sayımızda Doç. Dr. Ayşe Odman Boztosun'un "Fikri Mülkiyet Hakları ve Küresel Rekabet" başlıklı Taslak Makalesi ve Dr. Selma Tozanlı, Doç Dr. Murat Donduran ve Dr. Aylin Ataay tarafından kaleme alınan "Türkiye Gıda Sanayii" Raporunu bulabilirsiniz. Yazının tamamına ulaşmak için tıklayınız...

Bunları Kaçırmayın

Uluslararası Kadın Girişimcilik ve Liderlik Zirvesi 4-5 Haziran 2009
Yeşil Ekonomi Konferansı 20-21 Haziran 2009
Etkinliklerle ilgili bilgiler için tıklayınız...

AVRUPA İŞLETMELER AĞI (AİA) NEDİR?

Avrupa Komisyonu'nun KOBİ'lere daha kapsamlı hizmet sunmak amacıyla Avrupa Bilgi Merkezleri (ABM) ve Yenilikçilik Aktarım Merkezleri (IRC) faaliyetlerini tek çatı altında topluyor.

2003 yılından bu yana Türkiye'de faaliyet gösteren Avrupa Bilgi Merkezleri KOBİ'leri Avrupa Birliği mevzuatı, politikaları, hibeleri, kredileri ve ihaleleri konusunda bilgilendirmiş, ticari işbirlikleri geliştirmeleri amacıyla firmalar arası ikili görüşmeler, ülke günleri, dış ticaret eğitimleri düzenlemiştir.

Avrupa Bilgi Merkezleri 2008 yılından itibaren KOBİ'lere teknoloji transferi ve AR&GE çalışmaları alanında bilgi veren ve teknolojik altyapılarının geliştirilmesi yönünde faaliyet gösteren Yenilikçilik Aktarım Merkezleri ile Avrupa İşletmeler Ağı çatısı altında buluşuyor.

Artık firmalar hem Avrupa Birliği ve ticari işbirliklerine dair bilgiye hem de teknoloji transferi konusundaki desteğe aynı noktadan ulaşabilecekler.

Avrupa İşletmeler Ağı 41 ülkede faaliyet gösteriyor.

Avrupa İşletmeler Ağı, Avrupa Birliği'nin 27 üye ülkesi, Türkiye, Hırvatistan, Makedonya ve Norveç, İzlanda, İsrail, İsviçre, Şili, Mısır, Rusya, ABD, Suriye, Karadağ ve Ermenistan'da olmak üzere toplam 41 ülkede, 4000'e yakın deneyimli uzmanıyla KOBİ'lere hizmet veriyor.

Türkiye'nin 7 bölgesinde sanayi ve ticaret odaları, KOSGEB ve üniversitelerin işbirliği ile kurulan Avrupa İşletmeler Ağı Merkezleri KOBİ'leri AB mevzuatı, politikaları, standartları ve ticari işbirliği olanakları konusunda bilgilendirmenin yanı sıra KOBİ'lere yeni teknolojiler ve teknoloji transferi alanında da destek sağlayacak.

İstanbul-Trakya:

IST-BUSINNOVA

Karadeniz: BBISC

Uludağ: EMN

Ege: EBİC-EGE

Anadolu: BSN-ANATOLIA

GAP Bölgesi: GAPSUN

Akdeniz: BSN-MED

Avrupa İşletmeler Ağı - İSTANBUL Merkezinin KOBİ'lere sunduğu hizmetler

Bilgilendirme ve Danışmanlık

- Seminerler: Avrupa Birliği mevzuatı ve politikaları ile ilgili düzenlenen seminerler (Örn: Fikri Mülkiyet Hakları, Çevre Mevzuatı, Sosyal Politika, Gümrük Birliği)
- Atölye Çalışmaları: Avrupa Birliği'ne Proje Yazma Teknikleri gibi konularda uygulamalı eğitimler
- Soru-cevap hizmeti: AB mevzuatı, politikaları, fonları, kredileri ve ihalelerine ilişkin sorulara AYİM danışmanları tarafından danışmanlık hizmeti
- Dönemsel bültenler: AB mevzuatına uyum çalışmaları, AB'deki son gelişmelere ilişkin güncel haberler
- E-posta duyuruları (haberler, ihaleler, fonlar, ticari heyetler, alım-satım teklifleri, vb.)
- "Firmam AB mevzuatı ile ne kadar uyumlu?" Firma ve sektör bazında AB mevzuatına uyum tespit analizi

KOBİ'ler Arası Ticari İşbirlikleri ve Uluslararasılaşma

Firmaya özel ticari ortak arayışı

Firmalar arası ikili görüşmeler: KOBİ'ler arasında güvenilir iş ortaklıkları

Ticari işbirliği veri tabanı: Avrupa İşletmeler Ağı veri tabanına dahil olan tüm firmalara ulaşma imkanı

Dış ticaret eğitim programları

Ülke günleri

Ülke profilleri & Ürün konumlandırma (ITC Trademap) analizleri

Sanal Fuar

Yenilikçilik: Teknoloji alanında KOBİ'lere destek

- Ar-Ge İhtiyaçlarının Belirlenmesi ve Teknoloji Transferleri
- Firma ziyaretleri ve teknoloji tespit/değerlendirme faaliyetleri,
- Teknoloji izleme bültenleri,
- Teknoloji transferi anlaşmaları,
- Teknoloji Pazarı aktiviteleri (yurtiçi/yurtdışı),
- Teknoloji ve ortak arama hizmetleri,
- Ar-Ge ve 7. ÇP fonlarına Yönelik Destek,
- Proje hazırlama desteği,
- Seminerler, bilgilendirme günleri, sektörel grup toplantıları,
- Eğitim faaliyetleri,
- İnternet sitesi aracılığıyla bilgi ve deneyimlerin paylaşımı.

Avrupa İşletmeler Ağı - İSTANBUL

KONSORSİYUM ORTAKLARI:

- KOSGEB Boğaziçi Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Merkezi
- İstanbul Sanayi Odası
- KOSGEB IMES
- Sabancı Üniversitesi

İRTİBAT OFİSLERİ

- Edirne Ticaret ve Sanayi Odası
- Kırklareli Ticaret ve Sanayi Odası
- Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası
- Çorlu Ticaret ve Sanayi Odası
- Çerkezköy Ticaret ve Sanayi Odası
- İkitelli Organize Sanayi Bölgesi

Bilgi için: <http://www.aia-istanbul.org/tr/>

TASARIM YAPMALI!¹

Prof. Dr. Dilek Çetindamar

Yaratıcılık, yenilik için itici bir güç;
kişisel, mesleki, sosyal ve girişimcilik
becerilerinin gelişimi ve **toplumdaki**
bireylerin refahı için **anahtar bir etkidir.**

Yaratıcılık
ve Yenilik
Avrupa Yılı 2009

AB 2009 yılını Yaratıcılık ve Yenilik yılı olarak ilan ederken “Hayal et. Yap. Yenilik Kat” sloganını kullandı. Bu basit gibi görülen hedeflere ulaşmak ise hiç de kolay değil. Avrupa ülkeleri tüm yıl boyunca yaratıcılık ve yeniliğin kişisel, sosyal ve ekonomik gelişme için anahtar nitelikli yeterlilikler olması için farkındalık yaratmayı amaçlıyor.

Farkındalık ile aslında kastedilen Avrupa’da mevcut yaratıcılık ve uygulamaların incelenmesi ve Avrupa vatandaşlarının, insani yeteneklerin ve yenilik kapasitelerinin geliştirilmesidir. Böylece hem sosyal hem de ekonomik potansiyelin gelişmesi sağlanacak. Bunu yapmanın yolu olarak da özellikle altı konunun önemi vurgulanıyor. Kültürel çeşitlilik, eğitim ve bilgi toplumu “yaratıcılık ve yenilik” toplumunun olmazsa olmaz altyapıtaşları ama buna uygun yeniden yapılanmış kamu sektörü ve sürdürülebilir büyümeye odaklı sanayileşme ile geleceği şekillendirmede büyük rol oynayacak yaratıcı sanatlar ve endüstrilerin gelişmesi de gerekli diğer koşullar.

Bu özel yıla dair ilk etkinliklerden biri TÜSİAD - Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu ile İTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü ortaklığıyla 28 Nisan günü “Tasarımla Değer Yaratmak” başlığıyla gerçekleşti². Konuşmacıların hepsinin birleştiği konu “rekabet gücü elde etmek isteyen tasarım yapсын” idi.

Peki, tasarım ne demek? Tasarlamak makine veya bina örneğinde olduğu gibi yeni bir obje için bir plan yaratma ve geliştirme sürecine işaret ederken; tasarım, bu süreç sonunda ortaya çıkan ürünü işaret eder. Bu çıkan ürün bir taslak (örnek: bir çizim veya modelleme) veya bir taslağın sonucu üretilen objeyi ifade eder. Böyle tanımlanmasından da anlaşılacağı gibi, görsel sanatlar içinde en bilinenlerinden başta Grafik Tasarım olmak üzere, mimari, mühendislik, endüstriyel tasarım ve moda tasarımı gibi birçok tasarım alanı vardır.

Rekabet açısından önemli katma değer yaratacak olan tasarım ise “endüstriyel tasarım”dır, bir diğer deyişle seri üretim için tüketici ihtiyaç ve problemlerine yönelik, estetik, işlevsellik, ergonomi, malzeme bilgisi, pazarlanabilirlik, üretim yöntemleri gibi çeşitli ölçütleri gözetererek, yeni ürünler tasarlamak.

Peki, endüstriyel tasarım nasıl yapılır? Bu sadece ürün geliştirme süreci değildir. Tasarım yönetimi bir organizasyonun sahip olduğu tasarım kaynaklarının, iş hedeflerinin yaratılması ve gerçekleştirilmesi amacı ile kültürel, stratejik ve operasyonel boyutları ile planlanması, organizasyonu ve kontrolü ile gerçekleştirilebilir.

Sürekli ucuz işgücü ile yarışmaya alışan düşük katma değer katkılı üretim yapan ve bunu da kendinden daha düşük maliyeti olan ülkelere kaptırmanın korkusuyla yaşayan Türkiyeli üreticiler için aslında çıkış var: yenilik ve tasarım yapmak. Ama yenilikle iç içe geçen tasarım sürecini öyle bugünden yarına yapmak zor; bunu Türkiye’de uygulayan Hisar Çatal Kaşık A.Ş., Vitra ve Kale Seramik firmalarının başarı öykülerini dinlerken net bir şekilde görmek mümkün. Bu şirketlerin başarısında göze çarpan iki önemli konu var: 1) tasarım yönetimi, üretimden pazarlamaya tüm bölümlerde sistemsel olarak ve elbirliğiyle yürütülmesi gereken bir konudur ve 2) tasarımı başarıyla uygulayanlar çok ciddi ekonomik kazanç elde etmektedirler.

Bu yıl farklı bir şey yapmak isteyenler, İzmir Abigem’in de aralarında bulunduğu Konsorsiyum ile 2007 yılında verilmeye başlayan Avrupa Tasarım Yönetimi Ödüllerini kazanan firmaların sunuşlarını inceleyin³. Avrupa

çapındaki bu yarışmada ödül alan altı firmamızı (Tariş Zeytin, T-Box, Nurus, Demirden Tasarım, Hisar ve Gaia&Gino) ise daha detaylı incelemeyi unutmayın.

Herkese **yaratıcılık** ve **yenilik** dolu bir yıl diliyorum!!!

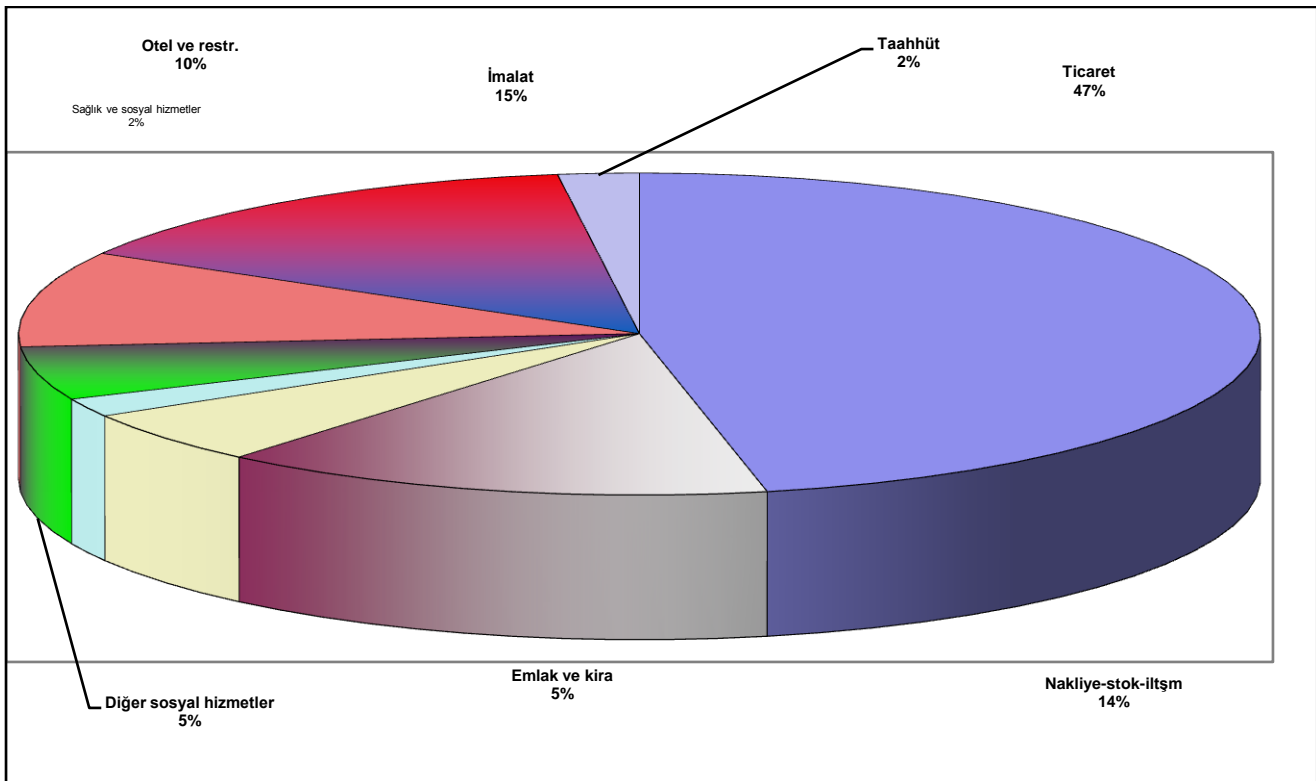
- 1) REF Direktörü Prof. Dr. Dilek Çetindamar'ın "Tasarım Yapmalı!" başlıklı yazısı, İNFOMAG Dergisinin Mayıs 2009 sayısında yayımlanmıştır.
- 2) Detaylar için bakınız: <http://www.ref.sabanciuniv.edu> etkinlikler sayfası.
- 3) Bu sitede hem tüm yarışmayı kazananların listesi ve detaylı bilgilerine ulaşmak hem de kendi şirketinizin öz-değerlendirmesini yapabileceğiniz bedava kullanıma açık bir on-line yazılım mevcut: <http://www.designmanagementeuropa.com/site/index.php>

KOBİ'LER VE SEKTÖRLER

Selçuk Karaata

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2002 yılına ilişkin genel işyeri sayım sonuçlarına göre; işletmelerin %46'sı ticaret, %14'lük kısımları ise imalat, nakliye-stoklama ve iletişim sektöründe faaliyetlerini sürdürmektedir. Aynı kategorilere bir önceki genel işyeri sayımının yapıldığı 1992 yılı için bakıldığında, oranların sırasıyla %58, %19 ve %1 olduğu görülmektedir. İşyeri sayımının tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörlerini kapsamadığını bir kez daha hatırlatmakta fayda olacaktır. Aşağıdaki grafik sektörler göre dağılım hakkında fikir vermektedir

Grafik: 2002 yılı sonu itibariyle kurulu işletmelerin sektörel dağılımı (%)

Kaynak: DİE, 2003, Genel İşyeri Sayımı Birinci Geçi Sonuçlar, 2003

İstihdama katkı

İşyeri sayımı sonuçlarına göre, sayılan işletmelerde toplam 6,3 milyon kişi istihdam edilmektedir. KOSGEB'e göre, bu büyüklük toplam istihdamın %59'una karşılık gelmektedir. Devlet Planlama Teşiklatı'nın çalışmasına göre hizmetler sektörüyle beraber KOBİ'ler toplam istihdamın %77'sini sağlamaktadır. AB için aynı kriter dikkate alındığında oranın %66 seviyesinde olduğu görülmektedir.

İşletmelerin sektörel dağılımının dışında, istihdam kapasitesi açısından imalat sektörünün Türkiye'de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İmalat sektörünün istihdam içinde %40 oranında pay aldığı görülmektedir. Aynı kriter dikkate alındığında ticaret sektörü işletme sayısında en büyük paya sahipken, istihdamda %25 seviyesinde pay almaktadır.

Çalışanların cinsiyeti açısından bir değerlendirme yapıldığında, toplam 6,3 milyon çalışanın %76'sının erkek olduğu istatistiklerden ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin genel olarak sahip olduğu ağırlığın yanında, sosyal hizmetler gibi bazı sektörlerde ise ağırlıkla kadınların istihdamı dikkat çekmektedir. Örneğin sözü edilen bu sektörde kadın çalışanlar toplamın %65'i kadardır. AB tarafından fonlanan Aktif İşgücü Projesi çerçevesinde yapılan bir araştırmaya göre, kadınlardan daha çok erkeklerin istihdam edilmesinin ana nedenlerinden biri erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü olmaları gösterilmektedir – özellikle ağır sanayi ve inşaat gibi alanlarda. İşverenlerin kadın istihdamı konusunda kültürel engellere sahip olmadıkları belirtilmiştir.

İşletmelerin boyutları

Türkiye'de bir işletmede ortalama çalışan sayısı 3,7'dir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü işletme başına 44 çalışan ile bu anlamda en büyük sektördür. İmalat sektörünün 8, taşımacılık-depolama ve iletişim sektörünün ise ortalama 2 kişi çalıştırdığı sonucuna varılmaktadır. Aşağıdaki tabloda sektör bazında ortalama çalışan sayısı izlenebilir.

Tablo: Çalışan sayısına göre ortalama büyüklük

Sektörler	Boyut
Madencilik ve taşocakçılığı	44.41
İmalat	8.27
Elektrik, gaz ve su dağıtımı	33.82
Taahhüt	6.43
Ticaret	2.58
Ulaştırma-depolama ve iletişim	2.05
Mali aracılık	9.10
Emlak, kiralama ve işletme hizmetleri	3.60
Eğitim hizmetleri	13.43
Sağlık ve sosyal hizmetler	3.17
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	2.35
Otel ve restoranlar	3.23
Ortalama	3.68

Kaynak: DİE, 2003, Genel İşyeri Sayımı Birinci Geçiçi Sonuçlar, 2003

Yönetim yapıları

KOSGEB'in 2004 yılında 40 bin işletmeyi kapsayarak yaptığı araştırma sonuçlarına göre; girişimlerin %71'inde işletme sahipliği ile işletme yöneticiliği aynı kişide örtüşmektedir. İşletme sahipleri, dışarıdan bir yönetici atamaktansa, yönetim sorumluluğunu da kendi üzerlerine almayı tercih etmekte. Bu eğilimin eğitim düzeyi ile ilgili olduğu, daha açık bir ifadeyle; eğitim düzeyi arttıkça profesyonel yönetici atama eğiliminin de arttığı istatistiklerden çıkarılmaktadır.

Türk Girişimcilerin Karakteristik Özellikleri

İşletme yönetimi ve işletmeleri destekleme süreçlerine ilişkin Dünya üzerinde de çok büyük boyutlarda değişiklik göstermeyen tipik özellikler olduğu bilinmektedir. KOBİ yöneticileri özel olarak dikkate alındığında, bu kitlenin esnek olma, ağ yapılarına dahil olma, ölçülmüş olan riskleri alabilme ve etkin bir planlama gibi alanlarda temel uzmanlıkların var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Etkin bir politika veya programın adreslenen bu alanlarda bütünleşecek özelliklere sahip olması gerekir. Gerek ülkelerin her biri, gerekse de bölgelerin her birinin KOBİ yöneticilerinin karakteristik özelliklerini, KOBİ'lere ilişkin plan ve programlarında dikkate almaları ve uygun alanları önceliklendirmeleri gerektiği belirgindir. Bu önermeyle beraber, önermenin içerdiği yaklaşımın 'iyi' ve 'kötü' biçiminde sınıflandırılma tehlikesinin doğma ihtimali de gözden kaçırılmamalıdır. Konu, bu strateji raporunun amacı dışında olmakla beraber, KOBİ'lerin sahip olduğu karakteristik eğilimlerin geleceğe ilişkin tasarlanacak olan programlarda dikkate alınması gereği kesindir.

Aşağıdaki tablo, Hofsted tarafından belirlenmiş olan 4 adet anahtar kritere göre sonuçlar hakkında bilgi vermektedir. Her bir kategoriye ilişkin açıklama tablonun alt bölümüdedir.

	Güç mesafesi	Bireysellik	Belirsizlikten kaçınma	Baskın erkeklik
Türkiye	66	37	85	45
Arap ülkeleri	80	38	68	53
Fransa	68	71	86	43
İsveç	31	71	29	5
İngiltere	35	89	35	66
ABD	40	91	46	62

Güç mesafesi endeksi bir toplum içindeki insanların eşitlik veya eşitsizlik düzeyini ifade etmektedir. Endeksin yüksek düzeyde olması gücün ve servetin eşit dağılmasıyla toplum içinde artışına işaret etmektedir. Bu tarz toplumların kast sistemini takip ettikleri, kast sisteminin ise vatandaşların yukarıya doğru hareketliliğini engellediği vurgulanmaktadır.

Bireysellik kriteri, bireysel veya toplumsal başarı ve kişilerarası ilişkilerin uygulanma düzeyine dikkat çekmektedir. Düşük düzeydeki endeks değerinin varlığı, bireyler arasında daha yakın ilişkilerin var olduğu

toplumcu yapıları ifade etmektedir. Bu tip kültürel yapılar içinde geliştirilmiş ailevi ve toplumsal dinamikler her bir bireyin kendi grubunda sorumluluk almasını teşvik eder.

Belirsizlikten kaçınma endeksi belirsizlikten kaçmaya karşı gösterilen toleransın düzeyini ölçmeyi hedefler. Endeksin yüksek seviyede olması, ilgili ülkenin belirsizliğe karşı toleransının düşük düzeyde olduğunu ifade eder. Böyle bir durum ise, bir toplumun daha çok kural odaklı olmasını teşvik ederek, kanun ve kuralların, düzenlemelerin ve kontrol sistemlerinin kurumsal bir yapıya bürünmesini teşvik ederek belirsizliğin de azalmasına katkıda bulunur.

Erkek baskınlık kriteri bir toplum içinde geleneksel erkek egemen çalışma modelinin ne denli kabul edildiğine veya kabul edilmediğine bakar. Düşük düzeydeki endeks değeri cinsiyet ayrımının da düşük düzeyde olduğunu ifade eder. Bu tip kültürel yapılarda, kadınlara ve erkeklere toplumun tüm dinamiklerine ilişkin eşit uzaklıkta davranış biçimi benimsenmiştir.

Bireyselleşmenin düşük seviyelerde olduğu ortamlarda güçlü bir toplumsal dayanışmanın net olarak görülebildiği ve böylesine bir yapının da aile işletmelerini desteklediği belirtilmektedir. İşletmelerin gelişimi için gereken projelere bu tip toplumlarda yanıt verme hızının daha da yüksek olduğu dile getirilmektedir. Örneğin İhracat Üretim Köyleri gibi projelerin varlığı, ağ yapısı kurmaya yönelik projelerin başarı şansını daha artırmaktadır.

Yüksek seviyedeki belirsizlikten kaçınma eğilimi, yöneticilerin risk almaya eğilimlerinin düşük olduğunu, diğer yandan Dünya Rekabet Endeksinde Türkiye'nin yönetim ve strateji kriterinde görece yüksek düzeyde bulunmasının da, Türk işletmelerinin risk algılaması hakkında daha net fikir vereceği düşünülmektedir.

Bu bölümün amacı Türk işadamlarını belirgin bir tipoloji içine sokmak değildir. Daha çok, küresel yapı içerisinde sıklıkla karşılaşılan sorunlara ilişkin uygun çözüm yollarının bulunmasında kişisel karakter ve yapıların önemini ortaya koyabilmektir.

BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN TARIM TEKNOLOJİLERİNE KATKILARI

Doc. Dr. Levent Öztürk

Bilimsel çalışmalar insanoğlunun yaşayış şeklini ve çevresini baş döndürücü bir hızda değiştirmektedir. Günümüzde bilimsel çalışmaların tümünde sürekli ve artan oranda yüksek teknoloji kullanımı söz konusudur. Bu çalışmaların ışığında yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaşması (arzu), söz konusu teknolojiye olan ihtiyaçlar (talep) tarafından belirlenmektedir. Geliştirilen yeni teknolojilerin yaygın etkisi ve değeri (kıymeti) insanların refah düzeyine yaptığı katkı ile belirlenebilir. Bu makalede, günümüzde yaygın olarak kullanılan tarım teknolojilerinin farklı bilimsel disiplinlerin ortak çalışmaları ile nasıl geliştirildiği ve tarımda teknoloji kullanımının çarpıcı sonuçları “Yeşil Devrim” örneği ile anlatılmaktadır.

Bilimin insanlığın hizmetinde yaptığı en etkili ve faydalı işlerden birinin “Yeşil Devrim” olduğu söylenebilir. Yeşil devrim sözü dünya tarımının 1945 yılından beri geçirdiği başkalaşım sürecini anlatmak için kullanılan bir terimdir. 1950’lerin sonunda ve 1960’lı yıllarda yapılan bitkisel ıslah çalışmaları ile yüksek azot uygulamalarında bile yatmayan ve yabancıları ile karşılaştırılmayacak düzeyde yüksek verim oluşturabilen bodur ve sağlam gövdeli buğday, çeltik (pirinç) ve mısır çeşitleri üretilmiştir. Bu çarpıcı gelişmeyi doğal olarak gübre ve agrokimya (tarımsal mücadelede kullanılan kimyasal maddeler) endüstrisindeki patlama takip etmiştir. Yeşil devrim teknolojilerinin kullanımı tarım, sanayi, ekonomi, altyapı ve sosyal politikaların köklü değişimi ile sonuçlanmıştır.

Yeşil devrimin başlamasında Meksika hükümetinin payı büyüktür. 1940’ların başında artan nüfusuna yeterli gıda maddesi sağlamakta güçlük çeken Meksika’da yüksek verimli buğday çeşitlerinin geliştirilmesi için merkezi ve çok uluslu bir tarımsal araştırma istasyonunun kurulmasına karar verilmiştir. Bundan sonraki yıllarda Meksika, önce kendi kendine yeten, sonra da buğday ihraç eden önemli bir ülke konumuna gelmiştir. Meksika’nın başarı hikâyesi gelişmekte olan ülkeler arasında hızla yayılmış ve yeşil devrim teknolojilerinin dünya çapında yaygınlaşmış önemli ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin 1960’lı yıllarda kıtlık ve sefalet içerisindeki Hindistan’da yeşil devrim teknolojilerinin kullanımıyla birlikte geleneksel üretim yöntemleri ile elde edilen verim düzeyi yaklaşık 10 katına çıkmıştır. Kıtlık ve açlık dolu günleri yakın tarihine gömen Hindistan, günümüzde dünyanın en önemli tahıl ihracatçısı ülkeleri arasında yer almaktadır. Yukarıda anlatılan başarı hikâyelerine Türkiye de dâhil edilerek çoğaltılabilir. Yeşil devrim teknolojilerinin etkisini bir cümle ile özetleyecek olursak somut olarak şunu söyleyebiliriz: son 30–40 yıldır yoğun olarak kullanılan yüksek verim kapasiteli yeşil devrim çeşitleri ve üretim teknolojisi insanlığın hizmetinde olmasaydı, günümüzde yeryüzündeki her iki insandan biri açlık sınırında yaşamak zorunda kalacaktı.

Küresel devrim niteliğinde etkiye sahip yeni tarım teknolojilerinin geliştirilmesindeki en önemli rolü o yıllardaki imkânlar çerçevesinde yürütülen bilimsel çalışmalarda emeği olan bilim insanları oynamıştır. Söz konusu teknolojiler arasında sentetik kimyasal gübreler, pestisitler, herbisitler, büyük sulama projeleri ve üstün verimli tahıl çeşitleri sayılabilir. Üstün verimli çeşitler uzun yıllar süren klasik ıslah çalışmalarının sonucunda melezleme ve seleksiyon yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Melezleme ile aktarılan cücelik genleri sayesinde fotosentez ürünlerinin daha fazla gövde oluşturmak yerine, bitkinin yenilen kısmına (taneye) kanalize olması sağlanmıştır. Üstün verimli çeşitler yeterli sulama, gübreleme ve tarımsal mücadelenin yapıldığı koşullarda geleneksel yabancı çeşitlerden kat kat yüksek verim oluşturmaktadır. Ancak uygun koşullar sağlanmadığında verimleri önemli oranda düşmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, klasik ıslah ve seleksiyon yöntemleri ile tahılların verim potansiyelinin artık çarpıcı bir şekilde artmayacağını, “yeşil devrim” etkisinde bir verim artışının ancak moleküler yöntemlerle gerçekleştirilebileceğini işaret etmektedir. Günümüzde moleküler biyolojideki ilerlemeler sayesinde arabidopsis, buğday ve çeltikte kısa boyluluktan sorumlu olduğu bilinen genler kopyalanmıştır. Yeni moleküler teknikler laboratuvar ortamında direk olarak organizmanın genlerinde manipülasyon yapmaya olanak tanımaktadır. Bu gün birçok ülkede, başta soya olmak

üzere mısır, pamuk ve kanolanın genetiği değiştirilerek herbisit ve hastalıklara dayanıklılık kazandırılmış çeşitleri ile tarımsal üretim yapılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda gübre kullanım etkinliği çok daha yüksek, spesifik hastalık ve zararlılara dirençli ve bunların yanında kuraklık veya soğuk gibi çevresel streslere çok dayanıklı yeni çeşitlerin geliştirilmesi beklenmektedir.

Bu gün gelinen noktada hassas tarım (precision farming) uygulamalarında kullanılan gelişmiş tarım makineleri global pozisyonlama sistemini (GPS) kullanarak gübreleme, ekim, ilaçlama ve hasat gibi işlerin neredeyse hatasız ve en ekonomik şekilde yapılmasına olanak tanımaktadır. Dijital ortamda gridlere ayrılmış olan bir tarlanın hangi bölümüne ne kadar gübre uygulanması gerektiği veya ekimin nereden başlayıp nerede biteceği uydulardan alınan GPS verileri ile hesaplanmaktadır. Hassas tarım makineleri hasat işlemi sırasında bir taraftan da tarla toprağını sistematik şekilde örnekleyerek bir sonraki üretim döneminde ekilecek bitkilerin gübre ihtiyacının belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Verim potansiyelleri önceden bilgisayar programlarına işlenmiş bitki çeşitleri ile birim alana uygulanacak gübre başına elde edeceğimiz verim, yani hasat sonunda kazanacağınız para bile önceden bilinmektedir artık. Bilgisayarların yönettiği insansız seralarda toprak bile olmadan sadece suda çözünen kimyasal gübrelere yetiştirilen bitkilerin anlık gübre ihtiyacı “on-line” olarak ölçülüp otomatik olarak tamamlanmaktadır. “El değmeden üretilen” ekmek, süt, çikolata gibi işlenmiş gıdaların yanında “el değmeden üretilen” domates, çilek, karpuz da pek yakında küreselleşmiş marketlerimizin raflarında yerini alacaktır.

Yukarıda anlatılanların yanında, bu gün gelişmiş ülkelerde kullanılan ileri tarım teknolojilerinin (gelişmiş tarım makineleri, sulama altyapısı, kimyasal gübreler, agrokimyasallar, hibrit ve transgenik tohum teknolojisi vb.) gelişmiş zengin ülkeleri daha zengin, gelişmemiş fakir ülkeleri ise daha fakir ve bağımlı yapacağı korkusu yadsınamaz. Kullanılan gübre ve agrokimyasalların çevreye yaptığı etkilerin uzun dönemde yarardan çok zarar getireceğine dair çevreci söylemler de yabana atılmamalıdır. Yeşil devrimin mi dünya nüfusunu arttırdığı yoksa artan dünya nüfusunun mu yeşil devrime neden olduğu yumurta-tavuk ikileminden farksız görünmektedir. Kesin olan o ki, tarımda yeni teknolojilerin kullanımı ile birlikte birim alandan elde edilen ürün miktarı arttırılabilmektedir. Ancak daha fazla ürün tüm sorunları çözecek mi bilinmez. Örneğin beslenme uzmanları gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların aldığı fazla kalorileri ve gelişmemiş ülkelerde besin yelpazesinin daralması sonucunda vitamin-A, demir ve çinko eksikliğinin hortlamasını yeşil devrim’e bağlamaktadır. Diğer taraftan çevreciler de “bir gün petrol bitince teknoloji bağımlısı yaptığımız tarımı (gübre fabrikalarının ve tarım makinelerinin petrol ile çalıştığını hatırlatalım) nasıl devam ettireceksiniz” diye sormaktadır. Bu kalem kavgasını daha fazla uzatmadan makaleyi yeşil devrimin öncü bilim insanı Nobel barış ödüllü Norman Borlaug’un yeşil devrim karşıtı kişiler için söylediği sözlerle bitirmek istiyorum.

“Batılı ülkelerin çevre konusunda önemli işler yapan lobcileri vardır, ancak bunların çoğu seçkincidir (seçkin kimselerden yana olan). Lobcilerin hiçbirisi fiziksel açlık duygusunu bizzat yaşamamıştır. Washington veya Bürükseldeki rahat ofislerinden lobilerini yaparlar. Benim elli yıldır yaptığım gibi, bir aylığına gelişmekte olan dünyanın sefalet ve yoksulluğu içinde yaşasalardı traktörler, gübre ve sulama kanalları için yalvarıyor olurlardı ve geri döndüklerinde o sık giyimli lobcilerle yaptıklarının yanlış olduğunu haykırırlardı.”

Kısa Özgeçmiş

Doç. Dr. Levent Öztürk

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak bölümünden 1994 yılında mezun oldu. “Buğdayda Kuraklık Toleransı” ve “Fosforlu Gübre Kullanım Etkinliği” konularındaki yüksek lisans ve doktora çalışmalarını aynı fakültede tamamladı. 2004 yılında Sabancı Üniversitesin’e geçerek çalışmalarına burada devam etti. Bitki besleme, gübreleme, verimlilik ve stres fizyolojisi konularında beş ulusal ve sekiz uluslar arası projede çeşitli görevler yapan Doç. Dr. Levent Öztürk’ün uluslar arası hakemli derilerde yayınlanan tamamı orijinal araştırma makalesi 21 eseri bulunmaktadır.

FİKRİ MÜLKİYET VE KÜRESEL REKABET TASLAK MAKALE'SİNDEN...

Fikrî mülkiyet kavramı ekonomi literatüründe, ekonomik aktörlerin tasarrufunda bulunan gayri maddi değerleri (intangible assets) ifade etmek için kullanılmaktadır. Hukuk literatüründe ise bu kavram “fikrî mülkiyet haklarını (intellectual property rights) karşılamaktadır. Söz konusu gayri maddi değerlerin üzerinde fikrî mülkiyet hakları edinilmesi, ilgili düzenlemede öngörülen koşulların sağlanmasına bağlıdır. Günümüzde fikrî mülkiyet haklarının bu gayri maddi değerlerin korunabilmesi için en etkili yolu teşkil ettiğine dair bilinçlenme arttıkça, bu değerler fikrî mülkiyet haklarının koruyucu şemsiyesi altına girmekte, böylece ekonomi ve hukuk literatüründeki kavramların içeriği birbirine yakınlaşmaktadır.

- Konu ekonomi literatürü açısından değerlendirilirse fikrî mülkiyetin hem bir takım fikrî ürünleri hem de ayırt edici ad ve işaretleri kapsadığı görülür. Fikrî ürünlerin bir kısmında kültürel, sanatsal yön ağırlıktayken diğer bazı fikrî ürünlerde teknolojik yönün ağır bastığı görülür. Romanlar, filmler, bilgisayar oyunları, müzik albümleri ilk gruba, buluşlar ise ikinci gruba örnek verilebilir. Ayırt edici ad ve işaretlerin tipik örneği markalardır. Bu gruba coğrafi işaretler, internet alan adları, ticaret unvanları ve işletme adları eklenebilir. Hukuk literatürü açısından ise bu değerlerin tümünün doğrudan fikrî mülkiyet korumasından yararlanabileceğini söylemek doğru olmaz. Sadece ilgili düzenlemede koruma kapsamına alınan ve öngörülen koruma koşullarını sağlayan değerler üzerinde fikrî mülkiyet hakları tanınabilir. Örneğin geliştirilen yeni bir tedavi yöntemi bu nitelikteki buluşlar patent koruması kapsamı dışında bırakıldıklarından, yeni geliştirilen ancak henüz prototip aşamasında olan bir makine ise sanayiye uygulanabilirlik koşulunu sağlamadığından bunlara patent verilmez. Buna rağmen her ikisinin de ekonomik değer ifade ettikleri şüphesizdir.

Fikri Mülkiyet ve Küresel Rekabet

Doç. Dr. Ayşe Odman Boztosun

[RAPORUN TAMAMI İÇİN TIKLAYINIZ...](#)

TÜRKİYE GIDA SANAYİİ RAPORU'NDAN

Tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörlerinden elde edilen hammaddelerin endüstriyel olarak dönüşümlerini içeren bir imalat sanayi kolu olan gıda sanayi, 2 trilyon ABD dolarının üzerinde gerçekleştirilen yıllık satışları ile dünya imalat sanayinin en önemli kolu olarak ortaya çıkmaktadır. Gıda sanayi, gelişmiş OECD ülkelerinde yarattığı katma değer (dünya çapında toplam işleme sanayi tarafından yaratılan katma değer %15'i) ve toplam ücretli çalışanlar sayısı açısından diğer imalat sanayi kolları arasında ayrıcalıklı yer tutmaktadır. Gıdanın sadece bir ticari meta değil, aynı zamanda insan yaşamının en önemli ihtiyaçlarından biri oluşu, gıda sanayinin sürdürülebilir ve daimi bir büyüme oranını korumasına neden olmaktadır. Bu genel yapı içerisinde çokuluslu gıda şirketlerinin, küreselleşme ve dünya ekonomisinin serbestleşmesinde oynadıkları önemli rol de yadsınamaz. Uyguladıkları yeniden yapılanma politikaları ve büyüme stratejileri, ekonomik ve mali performansları ile özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik yapılarının şekillenmesini kuvvetle etkilemektedirler.

- Gıda şirketlerinin büyüme stratejilerini uygulamak için en fazla kullandıkları yöntem olarak şirket satın almaları ve şirket evlenmeleri dikkat çekmektedir. Dünyanın ilk 100 gıda çokuluslusunun gerçekleştirdikleri yeniden yapılanma operasyonları, 1990 yılından beri sabit bir seyir takip etmekte ve yılda yaklaşık 300 operasyon gerçekleştirmektedir. Azınlık payda satın almaları, ortak girişimleri, dağıtım anlaşmalarını, lisans anlaşmalarını, franchising anlaşmalarını ve diğer ortaklık biçimlerini içeren operasyonların gıda çokulusluları tarafından gerçekleştirilen tüm operasyonlar içerisindeki payları, %16-18 arasında değişmektedir. Ancak 2000 yılından bu yana bir düşüş eğiliminin de olduğunu belirtmekte yarar vardır.
- Gıda işleme sanayinin toplam imalat sanayi içerisindeki yeri firma sayısı olarak incelendiğinde, 1950'li yıllardan günümüze kadar gıda firmalarının toplam imalat şirketlerine oranının %41,6'dan %20'lere düştüğü gözlenmektedir. Bu düşüş günümüzde de devam etmektedir. Buna karşın, gıda sektörünün toplam imalat sanayindeki çıktısının payı (katma değer, çalışan toplam saat, ücretli ve işçi sayısı) 1993-2000 yılları arasında artış göstermektedir.

Türkiye Gıda Sanayii Raporu

Dr. Selma Tozanlı, Doç Dr. Murat Donduran ve Dr. Aylin Ataay

[RAPORUN TAMAMI İÇİN TIKLAYINIZ...](#)

BUNLARI KAÇIRMAYIN

INTERNATIONAL WOMEN ENTREPRENEURSHIP AND LEADERSHIP SUMMIT, 4-5 JUNE 2009, ISTANBUL
ULUSLARARASI KADIN GİRİŞİMCİLİK VE LİDERLİK ZİRVESİ, 4-5 HAZİRAN 2009, İSTANBUL

KAGİDER Etkinliği

Uluslararası Kadın Girişimcilik ve Liderlik Zirvesi

Tarih: 4-5 Haziran 2009

Yer: The Marmara Hotel, İstanbul

Yeşil Politika Enstitüsü Etkinliği

Yeşil Ekonomi Konferansı

Tarih: 20-21 Haziran 2009

Yer: İstanbul Bilgi Üniversitesi